

SZKOŁA GŁÓWNA HANDLOWA W WARSZAWIE  
KOLEGIUM GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

Mgr Bartosz Wiśniewski

Konspekt rozprawy doktorskiej – wersja wstępna

„Regionalna oraz międzyregionalna wymiana handlowa Brazylii, a  
Partnerstwo Strategiczne Brazylii i Unii Europejskiej”

Dziedzina: nauki ekonomiczne  
Dyscyplina: ekonomia

Opiekun naukowy:  
prof. nadzw. SGH dr hab. Magdalena Proczek

Warszawa 2018

**Problem badawczy:** Rola Partnerstwa Strategicznego Brazylii i Unii Europejskiej w kreowaniu regionalnej i międzyregionalnej wymiany handlowej Brazylii.

**Pytanie badawcze:** Czy Partnerstwo Strategiczne Brazylii i Unii Europejskiej zintensyfikowało regionalną i międzyregionalną wymianę handlową Brazylii?

**Teza badawcza:** Po wejściu w życie Partnerstwa Strategicznego między Brazylią i Unią Europejską, wartości eksportu w międzyregionalnej wymianie handlowej między Brazylią, a państwami UE zwiększyły się.

**Hipotezy badawcze:**

1. Eksport Brazylii do poszczególnych państw Mercosur, osiągał większą wartość, niż do poszczególnych państw UE, przed podpisaniem Partnerstwa Strategicznego między UE a Brazylią.
2. Eksport Brazylii do poszczególnych państw Mercosur, osiągał mniejszą wartość, niż do poszczególnych państw UE, po podpisaniu Partnerstwa Strategicznego między UE a Brazylią.
3. Dynamika wzrostu wartości eksportu Brazylii z państwami Mercosur była skorelowana z dynamiką wzrostu PKB Brazylii.
4. Dynamika wzrostu wartości eksportu Brazylii z państwami UE była skorelowana z dynamiką wzrostu PKB Brazylii.

**Cel rozprawy doktorskiej**

Celem głównym rozprawy doktorskiej jest zbadanie roli Partnerstwa Strategicznego (PS) między Brazylią, a Unią Europejską (UE), podpisanego w 2007 r., w kontekście wzmocnienia relacji handlowych, mierzonych wartościami eksportu, między partnerami. Celami pośrednimi są:

- porównanie relacji handlowych mierzonych wartościami eksportu Brazylii do poszczególnych państw UE, względem wartości eksportu Brazylii do poszczególnych państw Mercosur (cel I);

- zbadanie efektu przyczynowo-skutkowego między dynamiką wzrostu wartości eksportu Brazylii, a dynamiką wzrostu PKB Brazylii (cel II);

Badanie będzie się opierało na części teoretycznej i empirycznej. Część teoretyczna będzie stanowiła analityczny przegląd teorii oraz historii integracji regionalnej, ze szczególnym uwzględnieniem regionu Ameryki Łacińskiej i UE. Efektem takiej analizy będzie omówienie determinantów integracji zarówno dla UE jak i Mercosur oraz jej wpływ na intensyfikację wartości eksportu Brazylii z państwami członkowskimi tych organizacji. Ważnym elementem części teoretycznej będzie również charakterystyka Partnerstw Strategicznych (PS) podpisanych do tej pory przez UE z zewnętrznymi partnerami, ze szczególnym uwzględnieniem PS między UE a Brazylią (PS UE-BR).

Wzmocnienie stosunków ekonomicznych, a zwłaszcza handlowych zostało wyartykułowane jako jeden z kamieni milowych podpisanego w 2007 r. PS UE-BR. Ten właśnie element – z perspektywy Brazylii – będzie stanowił obszar badawczy części empirycznej. **Zobrazowaniem wzmocnienia relacji handlowych będą wartości wzajemnego eksportu państw stron PS UE-BR.**

Powodem skoncentrowania się właśnie na eksporcie jest podkreślana przez ekspertów Światowego Forum Ekonomicznego „zamkniętość” eksportowa Brazylii (ang. closedness of economy). Udział eksportu Brazylii w tworzeniu jej PKB jest na jednym z najniższych poziomów obserwowanych w skali globalnej oraz najniższy spośród porównywalnych wielkościami gospodarek<sup>1</sup>. Jak obrazuje wykres 1, udział eksportu w tworzeniu PKB Brazylii jest zdecydowanie niższy niż średnia w UE (13% dla Brazylii w 2015 r., 43% dla UE). Założeniem jest, że priorytetem Brazylii podczas podpisywania PS UE-BR było m.in. zwiększenie znaczenia jej eksportu w strukturze PKB.

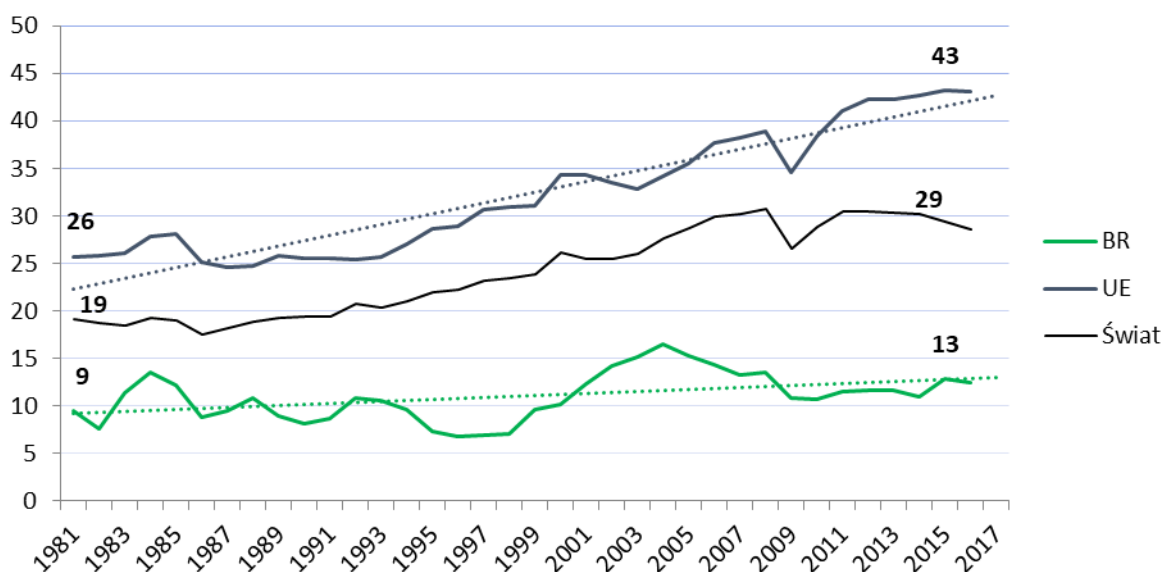
Wartym podkreślenia jest również fakt, iż PKB gospodarki otwartej zależy z jednej strony od wielkości i struktury konsumpcji, inwestycji i wydatków sektora publicznego, a z drugiej strony od kształtowania się salda bilansu handlowego. Struktura i wielkość PKB uwarunkowana jest także procesami integracyjnymi w różnych regionach świata. W krajach rozwiniętych gospodarczo handel zagraniczny tworzy znaczną część PKB, a udział eksportu w PKB jest relatywnie wysoki<sup>2</sup>.

---

<sup>1</sup> *Why is Brazil's economy closed to trade?*, <https://www.weforum.org/agenda/2015/01/why-is-brazils-economy-closed-to-trade/>, 5.05.2018.

<sup>2</sup> K. Budzowski, *Ekonomiczne problemy handlu międzynarodowego*, Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2008, s. 11–12.

Wykres 1. Udział eksportu w tworzeniu PKB (w %) w Brazylii, UE i na świecie w latach 1981–2017



Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego.

Planowanym efektem części empirycznej rozprawy jest weryfikacja hipotez dotyczących roli PS UE-BR w zwiększaniu wartości eksportu Brazylii do państw UE. Hipotezy zostaną zweryfikowane w oparciu o wskaźnik relacji eksportu (WRE), stanowiący iloraz wartości eksportu Brazylii do danego państwa względem ogółu wartości eksportu Brazylii w danym roku. WRE został oparty o koncepcję zaproponowaną już w 1945 r. przez Alberta O. Hirschmana z Uniwersytetu Kalifornijskiego w Berkley (stanowiącego część składową Herfindahl-Hirschman Index – HHI). WRE jest także stosowany jako miara międzynarodowej konkurencyjności gospodarki<sup>3</sup>. Jednak na potrzeby części empirycznej rozprawy zostanie on wykorzystany do zbadania relacji handlowych, a nie pomiaru konkurencyjności gospodarki Brazylii. WRE posiada następującą konstrukcję:

<sup>3</sup> T. Napiórkowski, *The Impact of Foreign Direct Investment on Poland's Economic Competitiveness* [w:] *Poland Competitiveness Report 2017. Internationalization and Poland's Competitive Position*, red. M.A. Waresa, Warszawa 2017, s. 81–95.

$X_t$  – wartość eksportu Brazylii ogółem w roku  $t$ ;

$X(i)_t$  – wartość eksport Brazylii do kraju  $i$  w roku  $t$ ;

**WRE** – wskaźnik relacji eksportu;

$$\mathbf{WRE}(i)_t = X(i)_t / X_t.$$

W celu zbadania czy i jaką rolę na zwiększenie wartości eksportu Brazylii miała jej integracja w ramach Mercosur oraz podpisanie PS UE-BR, analiza danych zostanie podzielona na trzy okresy:  $T_A$ ,  $T_B$  i  $T_C$ , zgodnie z poniższą charakterystyką:

$T_A$  – okres (1981–1990), w którym Brazyliia nie miała formalnej współpracy handlowej w ramach Mercosur, ani formalnej współpracy handlowej z UE w ramach PS.

$T_B$  – okres (1991–2007), w którym Brazyliia miała formalną współpracę handlową w ramach Mercosur, natomiast nie miała formalnej współpracy handlowej z UE w ramach PS.

$T_C$  – okres (2008–2017), w którym Brazyliia miała formalną współpracę handlową w ramach Mercosur oraz formalną współpracę handlową z UE w ramach PS.

$T_{ABC}$  – okres 1981–2017.

**WRE** dla każdego z okresów będzie liczony według poniższej metodologii:

$$\mathbf{WRE}(i)_{T_A} = X(i)_{T_A} / X_{T_A}; \mathbf{WRE}(i)_{T_B} = X(i)_{T_B} / X_{T_B}; \mathbf{WRE}(i)_{T_C} = X(i)_{T_C} / X_{T_C}$$

### Cel I:

Próba interpretacji wartości eksportu Brazylii z państwami UE, względem wartości eksportu z państwami Mercosur z uwzględnieniem poszczególnych okresów.

$\mathbf{WRE}(\text{Mercosur})_{T_A} =$ $X(\text{Mercosur})_{T_A} / X_{T_A}$	$\mathbf{WRE}(\text{Mercosur})_{T_B} =$ $X(\text{Mercosur})_{T_B} / X_{T_B}$	$\mathbf{WRE}(\text{Mercosur})_{T_C} =$ $X(\text{Mercosur})_{T_C} / X_{T_C}$	$\mathbf{WRE}(\text{Mercosur})_{T_{ABC}} =$ $X(\text{Mercosur})_{T_{ABC}} / X_{T_{ABC}}$
< lub = lub >	< lub = lub >	< lub = lub >	< lub = lub >
$\mathbf{WRE}(\text{UE})_{T_A} =$ $X(\text{UE})_{T_A} / X_{T_A}$	$\mathbf{WRE}(\text{UE})_{T_B} =$ $X(\text{UE})_{T_B} / X_{T_B}$	$\mathbf{WRE}(\text{UE})_{T_C} =$ $X(\text{UE})_{T_C} / X_{T_C}$	$\mathbf{WRE}(\text{UE})_{T_{ABC}} =$ $X(\text{UE})_{T_{ABC}} / X_{T_{ABC}}$

## Cel II:

Próba interpretacji efektu przyczynowo-skutkowego między dynamiką wartości eksportu Brazylii z państwami UE, dynamiką wartości eksportu Brazylii z państwami Mercosur, a dynamiką wzrostu PKB Brazylii.

**PKB<sub>A</sub>** – dynamika wzrostu PKB Brazylii w USD i cenach stałych w okresie A (szereg czasowy);

**PKB<sub>B</sub>** – dynamika wzrostu PKB Brazylii w USD i cenach stałych w okresie B (szereg czasowy);

**PKB<sub>C</sub>** – dynamika wzrostu PKB Brazylii w USD i cenach stałych w okresie C (szereg czasowy);

{ } – oznacza szereg czasowy

$\frac{WRE_{(MERCOSUR)}_{\{TA\}}}{X_{\{TA\}}}$	$\frac{WRE_{(MERCOSUR)}_{\{TB\}}}{X_{\{TB\}}}$	$\frac{WRE_{(MERCOSUR)}_{\{TC\}}}{X_{\{TC\}}}$	$\frac{WRE_{(MERCOSUR)}_{\{TABC\}}}{X_{\{TABC\}}}$
<p><u>KORELACJA:</u> istotna negatywna</p> <p>lub</p> <p>brak</p> <p>lub</p> <p>istotna pozytywna</p>	<p><u>KORELACJA:</u> istotna negatywna</p> <p>lub</p> <p>brak</p> <p>lub</p> <p>istotna pozytywna</p>	<p><u>KORELACJA:</u> istotna negatywna</p> <p>lub</p> <p>brak</p> <p>lub</p> <p>istotna pozytywna</p>	<p><u>KORELACJA:</u> istotna negatywna</p> <p>lub</p> <p>brak</p> <p>lub</p> <p>istotna pozytywna</p>
<b>PKB<sub>A</sub></b>	<b>PKB<sub>B</sub></b>	<b>PKB<sub>C</sub></b>	<b>PKB<sub>ABC</sub></b>

$\frac{WRE_{(UE)}_{\{TA\}}}{X_{\{TA\}}}$	$\frac{WRE_{(UE)}_{\{TB\}}}{X_{\{TB\}}}$	$\frac{WRE_{(UE)}_{\{TC\}}}{X_{\{TC\}}}$	$\frac{WRE_{(UE)}_{\{TABC\}}}{X_{\{TABC\}}}$
<p><u>KORELACJA:</u> istotna negatywna</p> <p>lub</p> <p>brak</p> <p>lub</p> <p>istotna pozytywna</p>	<p><u>KORELACJA:</u> istotna negatywna</p> <p>lub</p> <p>brak</p> <p>lub</p> <p>istotna pozytywna</p>	<p><u>KORELACJA:</u> istotna negatywna</p> <p>lub</p> <p>brak</p> <p>lub</p> <p>istotna pozytywna</p>	<p><u>KORELACJA:</u> istotna negatywna</p> <p>lub</p> <p>brak</p> <p>lub</p> <p>istotna pozytywna</p>
<b>PKB<sub>A</sub></b>	<b>PKB<sub>B</sub></b>	<b>PKB<sub>C</sub></b>	<b>PKB<sub>ABC</sub></b>

Rozwinięcie hipotez i ich operacjonalizacja:

- ✓ Wartość eksportu Brazylii do państw Mercosur była większa niż wartość eksportu Brazylii do państw UE w okresie 1981–1990.

**H1:  $WRE_{MERCOSUR\{TA\}} > WRE_{UE\{TA\}}$**

- ✓ Wartość eksportu Brazylii do państw Mercosur była większa niż wartość eksportu Brazylii do państw UE w okresie 1991–2007.

**H2:  $WRE_{MERCOSUR\{TB\}} > WRH_{UE\{TB\}}$**

- ✓ Wartość eksportu Brazylii do państw Mercosur była mniejsza niż wartość eksportu Brazylii do państw UE w okresie 2008–2017.

**H3:  $WRE_{MERCOSUR\{TC\}} < WRH_{UE\{TC\}}$**

- ✓ Wartość eksportu Brazylii do państw Mercosur była większa niż wartość eksportu Brazylii do państw UE w okresie 1981–2007.

**H4:  $WRE_{MERCOSUR\{TABC\}} > WRH_{UE\{TABC\}}$**

- ✓ Dynamika wzrostu wartości eksportu Brazylii do państw Mercosur była skorelowana z dynamiką wzrostu PKB Brazylii w okresie 1981–1990.

**H5:  $WRE_{MERCOSUR\{TA\}}$  istotnie pozytywnie skorelowany z PKB<sub>A</sub>**

- ✓ Dynamika wzrostu wartości eksportu Brazylii do państw Mercosur była skorelowana z dynamiką wzrostu PKB Brazylii w okresie 1991–2007.

**H6:  $WRE_{MERCOSUR\{TB\}}$  istotnie pozytywnie skorelowany z PKB<sub>B</sub>**

- ✓ Dynamika wzrostu wartości eksportu Brazylii do państw Mercosur była skorelowana z dynamiką wzrostu PKB Brazylii w okresie 2008–2017.

**H7:  $WRE_{MERCOSUR\{TC\}}$  istotnie pozytywnie skorelowany z PKB<sub>C</sub>**

- ✓ Dynamika wzrostu wartości eksportu Brazylii do państw Mercosur była skorelowana z dynamiką wzrostu PKB Brazylii w okresie 1981–2017.

**H8:  $WRE_{MERCOSUR\{TABC\}}$  istotnie pozytywnie skorelowany z PKB<sub>ABC</sub>**

- ✓ Dynamika wzrostu wartości eksportu Brazylii do państw UE była skorelowana z dynamiką wzrostu PKB Brazylii w okresie 1981–1990.

**H9:  $WRE_{UE\{TA\}}$  istotnie pozytywnie skorelowany z PKB<sub>A</sub>**

- ✓ Dynamika wzrostu wartości eksportu Brazylii do państw UE była skorelowana z dynamiką wzrostu PKB Brazylii w okresie 1991–2007.

**H10: WRE UE<sub>{TB}</sub>** istotnie pozytywnie skorelowany z PKB<sub>B</sub>

- ✓ Dynamika wzrostu wartości eksportu Brazylii do państw UE była skorelowana z dynamiką wzrostu PKB Brazylii w okresie 2008–2017.

**H11: WRE UE<sub>{TC}</sub>** istotnie pozytywnie skorelowany z PKB<sub>C</sub>

- ✓ Dynamika wzrostu wartości eksportu Brazylii do państw UE była skorelowana z dynamiką wzrostu PKB Brazylii w okresie 1981–2017.

**H12: WRE UE<sub>{TABC}</sub>** istotnie pozytywnie skorelowany z PKB<sub>ABC</sub>

### **Rys historyczny współpracy między Unią Europejską, a Brazylią**

Kiedy w 1958 r. Wspólnoty Europejskie (WE) zostały uformowane, brazylijskie władze podchodziły z rezerwą do działań integracyjnych na Starym Kontynencie. Kraje Europy Zachodniej były ważnymi partnerami handlowymi Brazylii, na czele z Włochami i Niemcami (z którymi Brazylija posiadała najbardziej dodatnie saldo handlowe). Strona brazylijska obawiała się, że wpływy państw założycielskich WE, głównie Francji, Belgii czy Włoch, spowodują większe przywileje handlowe dla ich byłych kolonii, osłabiając tym samym pozycję Brazylii. Mając to na uwadze, dyplomaci z Brazylii dążyli do sformalizowania stosunków z WE, co nastąpiło w 1960 r.<sup>4</sup>. Wartym podkreślenia jest fakt, iż Brazylija była jednym z pierwszych państw Ameryki Południowej, które formalnie nawiązało współpracę z WE przez ustanowienie stosunków dyplomatycznych<sup>5</sup>. Rozszerzenie WE o Hiszpanię i Portugalię w 1986 r. było postrzegane jako punkt zwrotny w stosunkach bilateralnych między WE, a Brazylią. Nowe państwa członkowskie promowały region Ameryki Łacińskiej jako ważnego partnera handlowego, i wskazywały na konieczność intensyfikacji działań zmierzających do podpisywania umów handlowych w tym regionie<sup>6</sup>. Brazylija była jednym z państw założycielskich organizacji Mercosur w 1991 r. (obok Argentyny, Paragwaju i Urugwaju) i jednocześnie największą gospodarką tego ugrupowania. Stworzenie Mercosur wzmocniło pozycję negocjacyjną Brazylii wobec partnerów

---

<sup>4</sup> A.C. Lessa, *Brasil, Uniao Europeia, America do sul: anos 2010–2020 (Europea Union, South America: years 2010-2020)*, Fundacao Konrad Adenauer, Rio de Janeiro 2009, s. 101–102.

<sup>5</sup> Brazilian Ministry of Foreign Affairs - *European Union*, <http://www.itamaraty.gov.br/en/ficha-pais/6698-european-union>, 15.04.2018

<sup>6</sup> A. Arana, *The European Union's Policy Towards Mercosur*, Manchester University Press, Manchester 2017, s. 71–107.



zewnątrznych, m.in. WE. Brazylia była postrzegana jako nieformalny lider gospodarczy i polityczny regionu, posiadający najwyższe dodatnie saldo handlowe i największą wartość bezpośrednich inwestycji zagranicznych pochodzących z krajów WE<sup>7</sup>. Pozycja Brazylii jako lidera regionu została potwierdzona przez podpisanie w 1996 r. Umowy Ramowej dotyczącej współpracy handlowej i gospodarczej między Wspólnotami Europejskimi, a Brazylią (ang. Framework Agreement for Cooperation)<sup>8</sup>. Dokument miał jednak charakter bardzo ogólny, zawierający przedstawienie kamieni milowych we współpracy obu partnerów, takich jak obowiązywanie klauzuli największego uprzywilejowania (ang. Most favoured nation clause, MFN) zgodnie z wytycznymi Układu Ogólnego w sprawie Taryf Celnych i Handlu (GATT), czy też obietnica zacieśnienia współpracy w obszarach m.in. nauki, badań i rozwoju, energii czy górnictwa.

Nowy rozdział współpracy bilateralnej między Unią Europejską, a Brazylią, został zapoczątkowany w 2007 r., podczas pierwszego szczytu obu partnerów w Lizbonie. Efektem rozmów było zaprezentowanie przez UE Dokumentu Strategicznego dla Brazylii (ang. Country Strategic Paper for Brazil) i podpisanie Umowy o Partnerstwie Strategicznym.

### **Formalna współpraca Unii Europejskiej i Brazylii**

Podpisanie PS UE-BR było nie tylko kontynuacją sformalizowanych w latach 60. XX w. stosunków dyplomatycznych, ale przede wszystkim próbą ujednoczenia działań i umów bilateralnych podpisywanych przez obu partnerów w poprzednich dekadach. PS zawiera 10 kamieni milowych, które obie strony uznały za najważniejsze w perspektywie długofalowej współpracy UE i Brazylii<sup>9</sup> (tabela 1).

**Tabela 1. Dziesięć kamieni milowych Partnerstwa Strategicznego podpisanego między Brazylią a UE**

1.	Wzmocnienie multilateralizmu
2.	Podniesienie standardów praw człowieka, sprzyjanie rządów demokracji
3.	Osiągnięcie Milenijnych Celów Rozwoju oraz promowanie regionalnego i socjalnego rozwoju
4.	Ochrona środowiska

<sup>7</sup> A.C. Lessa, op.cit, s. 102.

<sup>8</sup> Framework Agreement for Cooperation, Official Journal of the European Communities, Framework Agreement for Cooperation, Official Journal of the European Communities, [https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/framework\\_agreement\\_for\\_cooperation\\_eu-brazil\\_en\\_3.pdf](https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/framework_agreement_for_cooperation_eu-brazil_en_3.pdf), 15.04.2018.

<sup>9</sup> Komunikat Komisji Europejskiej *Towards an EU–Brazil Strategic Partnership*, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A52007DC0281>, 8.12.2017.

5.	Wzmocnienie współpracy energetycznej
6.	Zwiększenie stabilności i dobrobytu Ameryki Łacińskiej
7.	Postęp w działalności Mercosur
8.	Wzmocnienie stosunków ekonomicznych i handlowych
9.	Współpraca w zakresie wymiaru sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa
10.	Zbliżanie społeczeństw

Zródło: Komunikat Komisji Europejskiej: *Towards an EU–Brazil Strategic Partnership*, Bruksela 2007.

Głównym narzędziem wypełniania postanowień wynikających z porozumienia, są tak zwane sektory dialogu, nadzorowane przez brazylijskie Ministerstwo Planowania, Rozwoju i Zarządzania (port. *Ministério do Planejamento, Desenvolvimento e Gestão*) i Europejską Służbę Działań Zewnętrznych (ang. *European Union External Action Service*). Wspomniane sektory dialogu obejmują 35 obszarów „wspólnego zainteresowania” ze strony UE i Brazylii, mających również na celu poprawę przepływu informacji między oboma partnerami i zacieśnienie więzów politycznych. W ramach sektorów dialogu od 2007 r. zostało zorganizowanych ponad 200 warsztatów i seminariów, ponad 180 misji ekonomicznych dających łącznie 8000 tys. dni, podczas których grupy robocze z Brazylii i UE pracowały nad egzekwowaniem postanowień wynikających z PS<sup>10</sup>. W latach 2007–2016, obie strony przeznaczyły blisko 17 mln EUR na realizację postanowień wynikających z sektorów dialogu. Mimo, iż większość środków finansowych pochodziło ze strony UE (11,6 mln EUR w porównaniu do 5,3 mln EUR pochodzącego ze źródeł rządu Brazylii), liczebność instytucji brazylijskich w rozmowach była większa (41 po stronie Brazylii, 27 po stronie UE)<sup>11</sup>. Podczas realizacji założeń wynikających z PS, zarówno Brazylia jak i UE podkreślały istotność podpisanego porozumienia. Obaj partnerzy postrzegali je jako narzędzie, które pozwoli im uzyskać pewne cele i założenia na arenie międzynarodowej.

W momencie podpisywania PS Brazylia była już postrzegana jako lider regionalny, dlatego jej działania skoncentrowały się na tym, aby uzyskać status „mocarstwa średniej wielkości” (*global middle power*) w krótkim okresie czasu, zaś w długim – „mocarstwa globalnego” (*global power*). Przez podpisanie PS z UE, Brazylia wysłała jasny sygnał, iż oprócz współpracy z największymi gospodarkami świata, takimi jak państwa BRICS – Rosja,

<sup>10</sup> *Sector Dialogues within the EU – Brazil SPA framework*, <http://sectordialogues.org/>, 7.12.2017.

<sup>11</sup> *Resultados do Projecto Apoio aos Diálogos Setoriais União Europeia–Brasil 2008–2016 (Results of the Aid Project within Sector Dialogs of European Union–Brasil 2008–2016)*, CESO Development Consultants/FIIAPP/INA/CEPS, Luty 2017.

Indie, Chiny i Republika Południowej Afryki, jest także w stanie zacieśnić współpracę z rozwiniętymi gospodarkami<sup>12</sup>. Bliższa współpraca z największymi gospodarkami świata dla Brazylii była więc kluczowa, a UE zdaje się być bardziej uzasadnionym kierunkiem współpracy dla Brazylii niż np. Stany Zjednoczone. Według Miriam G. Saraiva z Universidade do Estado w Rio de Janeiro (2017), bliższa współpraca z USA byłaby problematyczna, gdyż nałożyłaby na Brazylię pewne ograniczenia w swojej autonomiczności na poziomie regionalnym<sup>13</sup>. Z drugiej strony, mimo iż Brazylija chce być postrzegana jako „mocarstwo globalne”, jest także ostrożna aby nie pogorszyć stosunków gospodarczych i politycznych z sąsiednimi państwami<sup>14</sup>.

Z kolei UE, przez podpisane PS z Brazylią, chciała zacieśnić swoje wpływy handlowe i polityczne w Ameryce Łacińskiej. PS UE-BR było postrzegane jako odpowiedź na przedłużające się rozmowy dotyczące stworzenia umowy o wolnym handlu między UE a Mercosur. Według Kathariny L. Meissner z Institute for European Integration UE obawiała się także utraty wpływów i pozycji negocjacyjnej kosztem USA czy innych państw rozwijających się (BRICS), dlatego też przez podpisanie PS BR-UE, UE potwierdziła swoje zainteresowanie regionem Ameryki Łacińskiej, mimo iż mogło stać się to kosztem negocjacji dotyczących umowy o wolnym handlu z Mercosur (pozostałe państwa Mercosur – głównie Argentyna – odbierały bowiem PS BR-UE z dużą dozą niezadowolenia)<sup>15</sup>.

### **Partnerstwo Strategiczne jako narzędzie współpracy bilateralnej Unii Europejskiej z zewnętrznymi partnerami**

Jednym z największym problemów PS podpisywanych przez UE jest ich niezdefiniowany kontekst. UE wskazuje, iż angażuje się w umowy strategiczne z państwami, z którymi dzieli te same normy oraz wartości, i podobnie jak UE, dążą do efektywnego multilateralizmu. Stwierdzenie to jest jednak bardzo ogólne i może być interpretowane w różny sposób, czyniąc praktycznie niemożliwym stworzenie formalnych ram określających kryteria wyboru partnerów strategicznych. Według stanu na maj 2018 r., obok Brazylii, UE podpisała PS z ośmioma innymi państwami. Są nimi:

---

<sup>12</sup> A. Malamud, *A Leader Without Followers? The Growing Divergence Between the Regional and Global Performance of Brazilian Foreign Policy*, „Latin American Politics and Society”, Sierpień 2011, s. 1–24.

<sup>13</sup> M. Saraiva, *The Brazil-European Union strategic partnership, from Lula to Dilma Rousseff: a shift of focus*, „Revista Brasileira de Política Internacional”, Vol. 60, Brasilia, Luty 2007.

<sup>14</sup> *The EU Strategic Partnerships Review*, „European Strategic Partnerships Observatory”, Kwiecień 2012.

<sup>15</sup> K. Meissner, *The time has come to look at Brazil. The EU's shift from international negotiations with MERCOSUR to a Bilateral Strategic Partnership with Brazil*, „European University Institute” 2015.

1. Stany Zjednoczone
2. Kanada
3. Chiny
4. Republika Południowej Afryki
5. Indie
6. Rosja
7. Korea Południowa
8. Meksyk

Nawet bez dogłębnej analizy norm i wartości wyżej wymienionych państw, można stwierdzić, iż nie wszystkie z nich wykazują zbieżne podejście do kwestii multilateralizmu i polityki globalnej<sup>16</sup>.

### **Zarys historyczny współpracy między Mercosur a Unią Europejską**

Rozmowy dotyczące utworzenia organizacji Mercosur były kontynuacją starań integracyjnych wewnątrz Ameryki Łacińskiej, które były podejmowane na wielu płaszczyznach od początku XX w. W 1991 r. po podpisaniu Traktatu z Asunción, Mercosur formalnie rozpoczął swoją działalność (państwami założycielskimi były: Argentyna, Brazylia, Urugwaj i Paragwaj). Głównymi celami organizacji było realizowanie wspólnej polityki handlowej oraz stworzenie wspólnego rynku, który – podobnie jak w UE – opiera się o zapewnienie czterech swobód (przepływu osób, kapitału, towarów i usług). Ze względu na więzi historyczne, ekonomiczne, i polityczne, UE od zawsze zależało na pogłębianiu modelu integracyjnego zapoczątkowanego w Europie w kontekście działań integracyjnych na obszarze Ameryki Łacińskiej<sup>17</sup>.

Pierwsze rozmowy między Mercosur, a UE rozpoczęły się w połowie lat 90. XX w., przez podpisanie Międzyinstytucjonalnej Umowy o Współpracy<sup>18</sup>, jednak przez ponad dwie dekady, organizacje te nie były w stanie wynegocjować ostatecznego kształtu umowy o wolnym handlu. Głównym powodem impasu w rozmowach był konflikt interesów w obszarze rolnictwa<sup>19</sup>. Mimo, iż po oficjalnej rundzie negocjacyjnej między UE a Mercosur w

---

<sup>16</sup> H. Kundnani, *Democracy and the EU's 'strategic partnerships'*, "European Council on Foreign Relations" 2012.

<sup>17</sup> J. Vervaele, *Mercosur and Regional Integration in South America*, "The International and Comparative Law Quarterly", Vol. 54, No. 2, Kwiecień 2005, s. 387–409.

<sup>18</sup> Nota prasowa UE, [http://europa.eu/rapid/press-release\\_MEMO-94-62\\_en.htm](http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-94-62_en.htm), 8.12.2017.

<sup>19</sup> M. Medeiros, N. Leitao, *Bridge over trouble waters: Brasil e Uniao Europeia*, "Fundacao Konrad Adenauer", Rio de Janeiro 2009, s. 29–31.

listopadzie 2017 r. Komisja Europejska zadeklarowała, że „obie strony potwierdziły swoje zaangażowanie w celu doprecyzowania umowy do końca 2017 r.”<sup>20</sup>, oficjalny finał rozmów i podpisanie umowy nadal nie nastąpiło. Dodatkowo, mimo wstępnych deklaracji wyartykułowanych podczas podpisywania Międzyinstytucjonalnej Umowy o Współpracy, UE wykazywała większe zainteresowanie pogłębianiem współpracy z państwami w Azji czy Afryce, co również nie pomogło przezwyciężyć impasu w kontekście rozmów między UE, a Mercosur<sup>21</sup>.

Niewątpliwie Mercosur jest bardzo ważnym elementem dopełniającym i obrazującym wyzwania związane z PS UE-BR. Dość powiedzieć, że jednym z 10 kamieni milowych PS UE-BR jest rozwój organizacji Mercosur i zaawansowanie rozmów dotyczących sfinalizowania umowy o wolnym handlu z UE. W zależności od przyszłego rozwoju PS UE-BR oraz zaawansowania ramowych rozmów między UE a Mercosur, możliwych jest kilka scenariuszy dotyczących roli Brazylii względem organizacji regionalnych (UE i Mercosur) (tabela 2).

**Tabela 2. Możliwe scenariusze rozwoju współpracy między UE a Brazylią oraz ich znaczenie dla Mercosur**

Scenariusz	Możliwy wpływ na Brazylię	Możliwe znaczenie dla UE
<b>Stagnacja:</b> brak postępu w relacjach UE – Brazylią, oraz UE – Mercosur.	Oslabienie roli i znaczenia Brazylii na arenie regionalnej i globalnej.	Utrata wpływów politycznych i ekonomicznych zarówno w Brazylii jak i regionie Ameryki Łacińskiej.
<b>Bilateralizm:</b> Brazylią umacnia się w roli strategicznego partnera UE.	Umacnianie globalnej pozycji Brazylii, przy jednoczesnym jej osłabieniu aktywności w regionie Ameryki Łacińskiej. Brazylijska dominacja w regionie.	Utrata wiarygodności jako zwolennika międzyregionalnej współpracy między UE i Mercosur.

<sup>20</sup>EU completes latest round of trade negotiations with MERCOSUR, <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1754>, 8.12.2017.

<sup>21</sup> A. Arana, op. cit, s. 103.

<p><b>Bilateralizm i współpraca międzyinstytucjonalna:</b> Brazylia umacnia się w roli strategicznego partnera dla UE; dodatkowo rozmowy dotyczące umowy o wolnym handlu między UE, a Mercosur zostają sfinalizowane.</p>	<p>Umocnienia globalnego i regionalnego przywództwa Brazylii.</p>	<p>Odzyskanie wiarygodności w innych krajach wchodzących w skład Mercosur, oraz uprzywilejowany dialog z Brazylią i Mercosur.</p>
---	---	---

Źródło: B.P. Wiśniewski, S. Dahab (2017), op. cit., s. 66–67.

Podczas 10 lat trwania PS UE-BR, żaden z wymienionych scenariuszy dotyczących roli Brazylii nie został jednoznacznie osiągnięty. W zależności od wydarzeń związanych z rozwojem negocjacji między UE a Mercosur oraz kontynuacją współpracy w ramach PS UE-BR, Brazylia może nadal osiągnąć najbardziej dla siebie korzystny scenariusz, tj. umocnienie swojej roli zarówno jako regionalnego jak i globalnego lidera<sup>22</sup>.

### Wybór tematu

Literatura przedmiotu w obszarze Partnerstwa Strategicznego między Brazylią a UE, nie uwzględnia szczegółowej analizy żadnego z kamieni milowych zawartych w PS. Dotychczasowe publikacje dotyczące tematyki PS obu partnerów koncentrują się wyłącznie na charakterystyce czynników polityczno-ekonomicznych, które miały wpływ na ogólny kształt relacji między obydwoma partnerami.

Mając na uwadze powyższe, zbadanie zmian wartości eksportu Brazylii, zarówno w zakresie regionalnym (z państwami Mercosur), jak również międzyregionalnym (z państwami UE) może stanowić wypełnienie zidentyfikowanej luki. Podjęcie próby pomiaru efektów PS za pomocą wskaźnika relacji eksportu na tle wartości eksportu wewnątrz Mercosur umożliwi weryfikację tezy badawczej – tj. zbadanie roli Partnerstwa Strategicznego Brazylii i Unii Europejskiej w kontekście wzmocnienia międzyregionalnej wymiany handlowej mierzonej wartościami eksportu między Brazylią, a państwami UE. Badanie powinno także pozwolić na ocenę zmian i trendów wartości eksportu Brazylii zarówno z państwami Mercosur jak i UE. Dodatkowo, analiza danych umożliwi weryfikację skorelowania wzrostu dynamiki wartości eksportu Brazylii do państw Mercosur oraz do państw UE, względem wzrostowi PKB

<sup>22</sup> B.P. Wiśniewski, S. Dahab, *The European Union Strategic Partnership Agreement with Brazil*, “Studia Europejskie”, Warszawa 2017, s. 55-71.

Brazylii. Analiza ta będzie przeprowadzona w trzech okresach, istotnych z punktu widzenia tematu rozprawy. Ponadto, wkładem badawczym będzie wyczerpująca dyskusja nad charakterystyką Partnerstw Strategicznych podpisywanych przez UE.

Istotnym determinantem i do podjęcia próby odpowiedzenia na pytanie badawcze jest wieloletnie zainteresowanie autora Brazylią i jej relacjami ze Starym Kontynentem. Dowodem tego zainteresowania jest dotychczasowa ścieżka akademicka doktoranta – po uzyskaniu tytułu licencjata w SGH z obszaru międzynarodowych stosunków gospodarczych ukończył studia magisterskie podwójnego dyplomu w Brazylii i Portugalii.

### **Metody i narzędzia badawcze**

Problem badawczy zostanie rozwiązany w oparciu o metody ilościowe z wykorzystaniem danych historycznych, które zostaną poddane wielowymiarowej<sup>23</sup> analizie. Analiza obejmie wartości eksportu między Brazylią, a państwami UE i Mercosur w ujęciu mierzalnym. Mimo głównego nacisku położonego na zbadanie relacji handlowych Brazylii w zakresie regionalnym i międzyregionalnym w kontekście polityczno-gospodarczym (wpływ podpisania PS UE-BR), uwzględniony zostanie także globalny aspekt makroekonomiczny (wpływ sytuacji gospodarczej Brazylii, aproksymowanej dynamiką PKB).

Wśród narzędzi metod ilościowych, które będą wykorzystane znajdą się wskaźniki oraz analiza szeregów czasowych. Analiza obejmie dynamikę, współczynniki korelacji oraz przyczynowość. Istotnym narzędziem będzie także przegląd literatury polsko- i obcojęzycznej dotyczącej badanej problematyki, ze szczególnym uwzględnieniem mało powszechnych źródeł portugalskojęzycznych.

---

<sup>23</sup> Wymiar czasowy (wyodrębnione 3 okresy w latach 1981-2017) oraz wymiar geograficzny (2 regiony – państwa Mercosur i UE),

## Bibliografia

Arana A., *The European Union's Policy Towards Mercosur*, Manchester University Press, Manchester 2017.

*Brazilian Ministry of Foreign Affairs - European Union*, <http://www.itamaraty.gov.br/en/ficha-pais/6698-european-union>

Budzowski K., *Ekonomiczne problemy handlu międzynarodowego*, Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Kraków 2008.

Kundnani H., *Democracy and the EU's 'strategic partnerships'*, "European Council on Foreign Relations", 2012.

Lessa A.C., *Brasil, Uniao Europeia, America do sul: anos 2010–2020 (European Union, South America years 2010–2020)*, Fundacao Konrad Adenauer, Rio de Janeiro 2009.

Malamud A., *A Leader Without Followers? The Growing Divergence Between the Regional and Global Performance of Brazilian Foreign Policy*, "Latin American Politics and Society", Sierpień 2011.

Medeiros M., Leitao N., *Bridge over trouble waters: Brasil e Uniao Europeia*, "Fundacao Konrad Adenauer", Rio de Janeiro 2009.

Meissner K., *The time has come to look at Brazil. The EU's shift from international negotiations with MERCOSUR to a Bilateral Strategic Partnership with Brazil*, "European University Institute", 2015.

Napiórkowski T., *The Impact of Foreign Direct Investment on Poland's Economic Competitiveness [w:] Poland Competitiveness Report 2017. Internationalization and Poland's Competitive Position*, red. M.A. Waresa, Warszawa 2017.

Saraiva M., *Brazilian foreign policy towards South America during the Lula administration: caught between South America and Mercosur*, "Revista Brasileira de Política Internacional", Vol. 53/2010.

Saraiva M., *The Brazil-European Union strategic partnership, from Lula to Dilma Rousseff: a shift of focus*, "Revista Brasileira de Política Internacional", Vol. 60, Luty 2007.

*The EU Strategic Partnerships Review*, "European Strategic Partnerships Observatory", April 2012.

Vervaele J., *Mercosur and Regional Integration in South America*, "The International and Comparative Law Quarterly", Vol. 54, No. 2, Kwiecień 2005.

*Why is Brazil's economy closed to trade?*, <https://www.weforum.org/agenda/2015/01/why-is-brazils-economy-closed-to-trade/>

Wiśniewski B.P., Dahab S., *The European Union Strategic Partnership Agreement with Brazil*, "Studia Europejskie", Warszawa 2017